

ג. נישואי שוטים.

האיש כשהוא שוטה, וכן האשה כשהיא שוטה, אף על פי שלעולם לא יהיו להם נישואין של תורה, לא תקנו להם חכמים נישואין מדבריהם.

והסיבה לכך, כי מאחר שהם שוטים, לא יתקיימו הנישואין שלהם, שאין אדם דר עם נחש בכפיפה [=קופה] אחת, [שכן אפילו פקחת עם שוטה, ושוטה ופקח, אין שלום ביניהם, וכל שכן שוטה ושוטה], ומאחר שלא יתקיימו נישואין כאלו, לא היה טעם לתקן שיתפסו הקידושין שלהם³. [מה שאין כן חרש וחרשת, שדרכם להיות שלום ביניהם, אפילו חרש עם חרשת, וכל שכן כשאחד מהם פקח, ולכן תקנו להם נישואין].

וכן שנינו, חרש שנשא אשה ומת, הרי זו פטורה מהחליצה ומהייבום, כי אינה נחשבת אשתו כלל.

מיאון לקטנה ולא לחרשת

יתומה קטנה, שנישואיה מדברי חכמים, יוצאת מהנישואין הללו גם במיאון, שממאנת בבעלה, ואומרת, אי אפשר בו, כפי שנתבאר בפרקים קודמים. אבל החרשת, שגם היא נישואיה מדברי חכמים, לא תקנו לה שתצא מהם במיאון, אלא יוצאת מהם בגט בלבד, כשאר נשים.

דף קי"ג

והסיבה לחילוק הזה היא, שהחרשת לעולם היא חרשת, ואם תוכל לצאת במיאון, תוכל לצאת במיאון לעולם, ואם כך יהיה, לא ירצו לשאת אותה. מה שאין כן קטנה, שאינה יכולה למאן אלא בקטנותה, סבור הוא שיוכל לפייסה עד שיעבור זמן מיאונה, ולא ימנע מלשאת אותה בשל כך.

קטנה אוכלת בתרומה ולא חרשת

אחת מהעדויות שהעיד רבי יוחנן בן גודגאד, שיתומה קטנה בת ישראל שנישאת לכהן, אף על פי שאין נישואיה של תורה, אלא מדברי חכמים, אוכלת מחמתם בתרומה דרבנן, [ואף שמהתורה אסור לה לאכול תרומה, לא אכפת לנו, כי היא קטנה, וקטן אינו בר חיוב מצוות, ואוכל הוא נבילות, והוא הדין כשהוא זר, אוכל הוא תרומה].

ומתוך כך שהזכיר בעדות זו קטנה, ולא הזכיר חרשת שדיבר בה בעדותו הראשונה, [שתבאר בעזה"י בהמשך], משמע, שרק קטנה אוכלת בתרומה על ידי נישואיה לכהן אף על פי שהם נישואין מדברי חכמים, אבל החרשת שנישאת לכהן, אינה אוכלת בתרומה, מחמת נישואיה שהם מדברי חכמים⁴.

ואמנם אף שהיה מקום לומר, שכשם שקטנה אוכלת בתרומה על ידי נישואין

מסכת יבמות

פרק ארבעה עשר חרש שנשא

דף קי"ב

נישואי חרש שוטה וקטן

הקידושין של האשה הרי הם קנין, שהאשה מקנה עצמה לאיש, וכשם שבשאר קניינים, צריך דעת קונה ודעת מקנה, ובלא שתהא דעת קונה ומקנה אין קנין, כך מדיו תורה, אין האשה מתקדשת לאיש, אלא כשתהא דעת מצד המקדש ומצד המתקדשת. האיש אינו מקדש אלא מדעת עצמו, ולכן מדיו תורה אינו מקדש אלא כשהיה גדול ובן דעת, אבל אם הוא חרש או שוטה או קטן, אין קידושי קידושי. והאשה כשהיא גדולה, מתקדשת מדעת עצמה, וכשהיא קטנה, מתקדשת מדעת אביה, אבל אם היא קטנה שאין לה אב, או שהיא גדולה, אבל היא חרשת או שוטה, אין קידושיה קידושיה.

וכל זה מדיו תורה, אבל יש שתקנו להם חכמים נישואין, אף שאין להם נישואין מהתורה, מטעמים שיתבארו בעזה"י להלן.

א. נישואי קטנות.

האיש, כשהוא קטן לא תיקנו לו חכמים נישואין, כי מאחר שעתיד הוא לגדול, ויהיו לו נישואין של תורה, אין צורך לתקן לו נישואין כבר בקטנות⁵. וכן שנינו, קטן שנשא אשה ומת, הרי זו פטורה מהחליצה ומהייבום, כי אינה נחשבת אשתו כלל.

אבל האשה, כשהיא קטנה בלא אב, אף שעתידה לגדול ויהיו לה נישואין של תורה, תיקנו לה חכמים נישואין כבר בקטנות, כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר.

ב. נישואי חרשות.

האיש כשהוא חרש, וכן האשה כשהיא חרשת, מאחר שלעולם לא יהיו להם נישואין של תורה, תקנו להם חכמים נישואין מדבריהם.

וכן שנינו, חרש שנשא פקחת, ופקח שנשא חרשת, אם רצה להוציא, יוציא, ואם רצה לקיים, יקיים⁶, כשם שהוא כונס ברמיזה [שרמו באצבעו עד שנתרצית], כך הוא מוציא ברמיזה.

³ מיהו היכא שנישאת לו כבר, תקינו רבנן שאינה מתגרשת, כיון שאינה יודעת לשמור עצמה, כדלקמן. [תוס'].

⁴ ואם תאמר, מנלן, אי משום דנקט קטנה, דלמא כל שכן חרשת, שלא תבא לכלל גדלות, ואי הוה נקיט חרשת אכלה, הוה אמיינא דקטנה לא אכלה, כיון שבאה לכלל נישואין. ויש לומר דדייק מדלא תנא חרשת בהדי קטנה. [תוס'].

⁵ ואף על גב דקטן לא תקינו ליה רבנן נישואין, מכל מקום להכי תקינו ליה נישואין, דלא הוי בעילתו בעילת זנות. [תוס'].

⁶ הא פשיטא אלא אב דתנא יוציא תנא יקיים. [תוס'].

שימנעו מלשאתה, כי מאחר שתגדל, ותבא לכלל דעת, לא ימנעו.

ואמנם, מאחר שלא תקנו כתובה בנישואי חרשים, כן הדין גם כשהאיש חרש והאשה פקחת, ולא חששו שמא אם לא תהא לה כתובה, לא תרצה להינשא, כי יותר ממה שהאיש רוצה לשאת, האשה רוצה להינשא.

חרש ושוטה אינם מתחייבים כתובה שכתבו

שנינו בברייתא, שחרש ושוטה שנשאו פקחות, אף על פי שכתבו להן כתובה ואחר כך נתפקח החרש, ונשתפה השוטה, אם באו להוציא את הנשים הללו מיד, אין לנשים עליהם כלום, כי כשנשאו היו חרש ושוטה, ולא היה להם דעת, ואין תנאי ראשון כלום. ואם רצו לקיים את הנשים הללו לאחר מכן, יש להן כתובה.

ומעשה בחרש אחד שהיה בשכנותו של רב מלכו, והשיאו רב מלכו אשה, והורה לו לכתוב לה ארבע מאות וזו מנכסיו.

אמר על כך רבא, מי חכם כרב מלכו, שהוא אדם גדול, וכך הוא סבור, אילו רצה שפחה לשמשו, האם לא היינו מוכרים לו, כל שכן בזה, שיש בה מעלה נוספת שתהא אשתו.^ה

כתב כתובה לחרשת או שוטה

פקח שנשא חרשת או שוטה, אין להן כתובה, לשוטה אין כתובה, כי אין לה נישואין כלל, ולחרשת אין כתובה אף על פי שיש לה נישואין, מטעם שנתבאר לעיל.

אמנם אם רצה לכתוב לה כתובה, כל מה שכתב ונתחייב לה בכתובה, קיים, שיש לו רשות להזיק עצמו, ולחייב עצמו מה שלא חייבוהו חכמים.

חמישה אין תרומתם תרומה

לדעת חכמים, כל החמישה המנויים להלן שווים, שאינם מפרישים תרומה מהתבואה, ואם הפרישו, אין מעשה שלהם כלום, ואין הפרשתם תרומה. ואלו הם.

א-ב-ג. חרש שוטה וקטן. שנאמר "דבר אל בני ישראל ויחקרו לי תרומה מאת כל איש אשר יקח לבו ויחקרו את תרומתי" יצאו אלו, שאין להם לב [דעת], ואינם יכולים לתרום.

ד. התורם מתבואת חבירו בלא רשותו. שנאמר "עשר תעשר את כל תבואתך ואת תבואת חביריך שנה שנה" (דברים י"ד כ"ב), יצא מי שאין הזרע שלו, שאינו יכול לתרום, אלא אם כן היה שלוחו של בעל הזרע, שנאמר, "כן תרימו גם אתם תרומת ה' מכל מעשרתכם אשר תקחו מאת בני ישראל ונתתם מפניו את תרומת ה' לאהרן הכהן"

^ה דוקא במטלטלי תנן בהניזקין, חרש רומז ונרמז, אבל במקרקעי לא. ומה ששיעבד בכתובה מקרקעי, משום שהיה לו אפטרופוס, וגם זכין לאדם שלא בפניו. ר"י. [תוס].

מדברי חכמים, [שהרי אינה בת חיוב מצוות, ודינה כדין קטן האוכל נבילות], כך החרשת תאכל בתרומה על ידי נישואין מדברי חכמים, [שהרי אינה בת חיוב מצוות, ודינה כדין קטן האוכל נבילות]. חששו חכמים שאם החרשת תאכל בתרומה כשנישאת לפקח, תאכל גם כן כשנישאת לחרש, וכשתאכל על ידי נישואין לחרש, יטעו לומר שגם הפקחת הנישאת לכהן חרש תאכל בתרומה, ולה אין שום היתר, כי מהתורה אינה נשואה לו, והיא בת מצוות ואסורה בתרומה כדין זרה.^א

ואף שהיה מקום לתקן לה שתאכל בתרומה מדברי חכמים, מכל מקום חששו, שאם תאכל בתרומה מדברי חכמים, תבוא לאכול גם בתרומה גמורה מהתורה, וזו אסורה לה בוודאי.^ב

ממאנת שניה ואילונית אין להן כתובה

במסכת כתובות מבואר שהיוצאות מבעליהן בשלושת האופנים הבאים אין להם כתובה מבעליהן.

א. הממאנת – מאחר שיוצאת על ידי עצמה, שלא ברצון בעלה, אינו מחויב לתת לה כתובה.^ב

ב. השניה – מאחר שנישאת באיסור, קנסו אותה חכמים להפסיד כתובתה, כפי שנתבאר בדף פ"ה.

ג. האיילונית – אם כשנשאה לא ידע שהיא איילונית, הרי זה מקח טעות, ויוצאת בלא כתובה.

כתובה לקטנה ולא לחרשת

נתבאר, שהממאנת אין לה כתובה, ומתוך כך משמע, שדווקא משום שמיאנה אין לה כתובה, אבל אם היתה יוצאת בגט, אף על פי שעודה קטנה, וראויה למאן, יש לה כתובה, ומכאן שהקטנה, אף על פי שנישואיה מדברי חכמים, תקנו לה חכמים כתובה.

ודווקא לקטנה תיקנו חכמים כתובה אבל לחרשת לא תיקנו כתובה כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

ואמר, שהסיבה לכך שלא תיקנו לחרשת כתובה, כי חששו, שאם תהיה לה כתובה, ימנעו, ולא ישאו חרשות.^א אבל לקטנה תקנו כתובה, ולא חששו

^א אבל משום שמא יאכיל קטן בגדולה, לא גזרינו שלא תאכל קטנה בתרומה, דמשום זמן מועט לא גזרינו, שהרי כשיגדיל ויבעול יהיו קידושין דאורייתא. ובירושלמי מפרש, בקטנה לא גזרינו משום חינא, שיהיו הכל קופצין עליה לישאנה. ושמה בחרשת לא שייך האי טעמא, משום דחרשותה גרמה לה. ובקונטרס פירש בהניזקין, דלא גזרינו אטו קטן שישא גדולה, משום דלית ליה נישואין כדאמר הכא, ומילתא דלא שכיחא היא. ואין נראה, דהא משיאין סמוך לפירוק מעליותא היא, כדפירשתי לעיל. [תוס].

^ב אבל בקטנה דלא אכלה אלא בתרומה דרבנן, כדאמר בהאשה רבה, לא גזרו אטו דאורייתא, כיון שנגיע לכלל גדלות. [תוס].

^ג כן פירש רש"י וכן משמע בסוגינתו. ולכאורה יל"ע בדבר, שמא הטעם שאין לה כתובה הוא, כי המיאון מבטל הנישואין למפרע, והרי היא כמי שלא היתה אשתו מעולם.

^ד ואי משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה לא חשו חכמים לכך. [תוס].

ללשון ראשון אמר רב חייא בר אשי אמר שמואל, שהבא בשוגג על אשת חרש, **פטור לגמרי, ואינו חייב אפילו אשם תלוי.**

- **מתחילה אמרו, שדעתו כדעת חכמים לעיל, שחרש** אין להסתפק בו כלל אם יש בו דעת או לא, אלא **בוודאי אין בו דעת**, ולכן אין תרומתו תרומה, ומהטעם הזה מהתורה אין קניינו קנין בוודאי, ואם כן, כשקידש אשה, אין להסתפק בה שמא היא אשתו, והבא עליה יתחייב אשם תלוי, אלא בוודאי אינה אשתו, אלא פנויה, והבא עליה פטור מכל קרבן.

- **שוב אמרו, שאפשר שדעתו כדעת רבי אלעזר, שהחרש, יש להסתפק בו אם יש בו דעת או לא**, ולכן אם תרם יש כאן ספק תרומה, וכמו כן אם קידש אשה, הרי זו ספק אשת איש. **ומכל מקום** דעת שמואל שהבא עליה פטור מכל קרבן, כי לדעתו אין חיוב אשם תלוי אלא במקום שיש איסור בוודאי [=חתיכה אחת משתי חתיכות], אבל כשכל הספק תלוי בו בלבד, והרי זו ספק אשת איש ספק פנויה, הבא עליה פטור מכל קרבן, [שלא כדעת רבי אלעזר לענין כוי. ואם כן, בדבר אחד סבר כרבי אלעזר והוא שהחרש ספק בן דעת, ובדבר אחד חולק עליו והוא שאין חיוב אשם תלוי אלא בחתיכה אחת משתי חתיכות].

וללשון שני אמר רב חייא בר אשי אמר שמואל, שהבא בשוגג על אשת חרש, **חייב אשם תלוי.**

- **וללשון זה, דעת שמואל כרבי אלעזר בכל, הן לענין זה שהחרש הוא ספק בן דעת, והן לענין זה שחייבים אשם תלוי גם במקום שאין איסור בוודאי**, ואם כן, אשת חרש מאחר שהיא ספק אשת איש, הבא עליה חייב אשם תלוי, אף על פי שהספק תלוי רק בה.

דעת רבי אלעזר בענין חרש

נתבאר שלדעת רבי אלעזר החרש הרי הוא ספק בן דעת ולכן אם תרם יש כאן ספק תרומה וכמו כן אם קידש אשה הרי זו ספק אשת איש.

ורב אשי נסתפק בטעמו של רבי אלעזר שהחרש הוא ספק בן דעת והעלה שני צדדים להבין דבריו.

האפשרות האחת היא, שהחרש יש בו תמיד דעה מועטת וקלה, שאינו מחודד להבין כשאר בני אדם, אלא שבדעה זו יש להסתפק, האם יש בה די כדי להבין במעשה הקנין, ולכן קניינו קנין, או שאין בה די כדי להבין במעשה הקנין, ולכן אין קניינו קניין.

ולפי הביאור הזה, מודה רבי אלעזר לחכמים, שכשחרש מקדש אשה ומגרשה הרי זו פנויה, [כדעת חכמים, שאמרו, כשם שכונס ברמיזה, כך מוציא ברמיזה], שכן אם אין בו דעת, כן הוא בקידושין ובגירושין, ואם כן, לא קדשה ולא גירשה, ואם יש בו דעת, כן הוא בקידושין ובגירושין, ואם כן, קידשה וגירשה, וממה נפשך עתה אינה אשתו.

והאפשרות השניה היא, שהחרש, ברוב הזמנים דעתו הקלה והמועטת אין די בה כדי להבין במעשה הקנין, ולכן ברוב הזמנים אין קניינו קניין בוודאי, אלא שפעמים דעתו מתגברת, ובאותם זמנים נעשית דעתו צלולה, וראוי להבין במעשה הקנין, ובאותם זמנים בלבד הרי הוא כבן דעת, וקניינו קניין בוודאי

(במדבר י"ח כ"ח), לרבות את השליח, ומאחר שנתרבה השליח מהכתוב "גם אֲתָם", יש ללמוד, שכשם שאתם תורמים רק לדעתכם, כך שלוחכם תורמים רק לדעתכם.

ה. **נוכרי שתרום מתבואת ישראל אפילו ברשותו**. כי נוכרי אינו יכול להיעשות שליח לישראל, משום שבכתוב המלמד על השליחות, "כִּן תִּרְיָמוּ גַם אֲתָם תְּרֹמַת ה' מִכָּל מַעֲשֵׂי תִיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵת יִשְׂרָאֵל וְנָתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת תְּרֹמַת ה' לְאֶהֱרֹן הַכֹּהֵן" (במדבר י"ח כ"ח), הוקש שליח ["גם"] למשלח ["אֲתָם"], ללמד, שכשם שמשלח הוא בן ברית [=ישראל], כך השליח הוא בן ברית [=ישראל].

ולדעת רבי יצחק משום רבי אלעזר, חרש אינו שווה לאחרים המנויים כאן, שכל ארבעת האחרים, אין בהם ספק, וכשתרמו אין כאן תרומה כלל. אולם החרש, הרי הוא ספק בן דעת, ולפיכך, אם תרם, יש כאן ספק תרומה, והרי זו אסורה לזרים, אלא שמחמת הספק צריך לחזור ולתרום.

חיוב אשם תלוי

כל איסור לא תעשה שחייבים על זדונו כרת, העובר עליו בשוגג חייב חטאת.

ומי שנסתפק אם חטא בשגגה, באיסור לא תעשה שיש בו כרת, אינו מביא על כך חטאת אלא אשם תלוי, והוא מועיל לו, להגן עליו מן היסורים, עד שיתברר לו אם חטא, או לא, [שאם יתברר לו שחטא, יביא חטאת, ואם יתברר לו שלא חטא, מעתה פטור הוא מכלום]. ונחלקו חכמים בדבר זה.

יש אומרים, שבכל אופן שיש לו ספק אם חטא באיסור לא תעשה שיש בו כרת, הרי זה מביא אשם תלוי. וכן דעת רבי אלעזר, ולכן לדעת רבי אלעזר, האוכל חלבו של כוי, מאחר שהכוי הוא ספק חיה [שחלבה מותר], ספק בהמה [שחלבה אסור], הרי זה ספק אם אכל חלב אסור ומביא אשם תלוי.

ויש אומרים שאין חיוב אשם תלוי, אלא כשיש ספק חטא במקום שיש איסור בוודאי [=חתיכה אחת משתי חתיכות], כגון שהיו שתי חתיכות, אחת חלב חיה שהוא מותר, ואחת חלב בהמה שהוא אסור, ואכל אחת מהן, ואינו יודע איזו מהן אכל, מאחר שבוודאי היה כאן חלב אסור, וספק אצלו אם אכלו, הרי זה מביא אשם תלוי, אבל האוכל חלב של כוי, שאין כאן חלב אסור בוודאי, אינו מביא אשם תלוי.^א

חיוב אשם תלוי על ביאת אשת חרש

אשת איש אסורה לשאר בני אדם באיסור כרת. ולפיכך, הבא בשוגג על ודאי אשת איש, מביא קרבן חטאת. ומי שספק אצלו אם בא על אשת איש, מביא אשם תלוי. ונחלקו חכמים בדין הבא בשוגג על אשת חרש.

^א דגבי אשם תלוי כתיב "אחת מכל מצות ה'", וקרינן "מצוות" דמשמע חדא מתרתי, שיש היתר ואיסור לפניו, כגון אשתו ואשת איש עמו בבית, וסבור אין שם אלא אשתו, ובא על האחת, ולבקר נמצאו שתיהן, ולא ידע על אי זו בא, וכן חלב ושומן לפניו, וסבר שתיהן שומן, ואכל אחת מהן, ולסוף נודע לו שהאחת חלב, ולא ידע אי זו אכל, דאי ידע מייתי חטאת ... והשתא דלא ידע, מביא אשם ... אבל הכא שהספק תלוי בחתיכה אחת, ספק איסור ספק היתר, לא מייתי אשם תלוי. [רש"י].

[עתיים חלים עתים שוטה].

**ולפי הביאור הזה, דעת רבי אלעזר, שכשרש מקדש אשה ומגרשה, לא יצאה
מכלל ספק אשת איש, כי יש לחוש שמא בשעת קידושין היתה דעתו צלולה,
וחלו הקידושין, ובשעת הגירושין לא היתה דעתו צלולה, ולא חלו הגירושין.**

פקח שנשא ונתחרש או נשתטה

פקח שנשא פיקחת, אשתו גמורה היא מהתורה. ואם אחר כך נתחרש או
נשתטה, אינו יכול להוציאה בגט עולמית, כי מאחר שקידש בעודו פקח,
קידושין גמורים של תורה הם, וצריך להוציא בגירושין גמורים של תורה, וזה
אין בו דעת, ואינו יכול לתת גט מהתורה.

גירושין של שוטה

אשה גדולה שנתקדשה לאיש על ידי עצמה, והיו האיש והאשה פקחים, וכן
קטנה שנתקדשה לאיש על ידי אביה, והיו האיש ואביה פקחים, הרי זו
מקודשת לאיש מהתורה, ואפילו אם לאחר מכן נתחרשה או נעשית שוטה,
שאינה שאין בה דעת להתקדש.

**ומדין תורה, אשת איש שנתחרשה או נשתטתה, אם מבינה מענין הגירושין,
וכשיגרשוה תלך ולא תחזור, ניתן לגרשה, אף שלא מרצונה, ככל אשה שניתן
לגרשה על כרחיה. אבל אם היא שוטה ביותר, שאינה מבינה מענין הגירושין,
ואם יגרשוה תחזור, לא ניתן לגרשה.**

שכן אמרו בבית מדרשו של רבי ינאי, נאמר, "פי יקח איש אשה ובעלה ויהי אם לא
תמצא חן בעיניו פי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר קריית [נתן] וְיָדָה וְשָׁלְחָה מִבֵּיתוֹ" (דברים
כ"ד א'), לומר שאין הפרשה מדברת אלא במי שיש לה יד לגרש עצמה, יצאה
שוטה גמורה, שאין לה יד לגרש עצמה.^א

וכן שנו בבית מדרשו של רבי ישמעאל, נאמר, "וְשָׁלְחָה מִבֵּיתוֹ", ללמד שאין
הפרשה מדברת אלא במי שמשלחה ואינה חוזרת, יצאה שוטה גמורה
שמשלחה וחוזרת [כמנהג השוטים, שאין בושים].

**אמנם גם שוטה זו, שמדין תורה ניתן לגרשה, כי מבינה מענין הגירושין,
וכשיגרשוה לא תחזור, אם אין לה דעת לשמור עצמה, תקנו חכמים שלא יוכל
בעלה לגרשה, שמא כשיגרשנה ינהגו בה מנהג הפקר.**

ואם כן שלוש חלוקות יש בענין זה. (א) היודעת לשמור את גיטה, ויודעת לשמור את
עצמה, ניתן לגרשה מהתורה, ולא אסרו זאת חכמים. (ב) היודעת לשמור את גיטה,
ואינה יודעת לשמור את עצמה, ניתן לגרשה מהתורה, אבל חכמים אסרו זאת. (ג)
ואינה יודעת לשמור את גיטה, אינה מתגרשת מהתורה.

וכן שנינו, "פקח שנשא פקחת ונתחרשה, אם רצה להוציא יוציא", כי יודעת לשמור
עצמה, "אבל אם נשתטתה, לא יוציא", כי אינה יודעת לשמור עצמה. ואמר רבי יצחק,
דבר תורה שוטה מתגרשת, אף על פי שאין לה דעת, כפקחת המתגרשת בעל כרחיה שלא
מדעתה, ומה טעם אמרו אינה מתגרשת, שלא ינהגו בה מנהג הפקר. ואמר אביי, שכן
משמע, שדין זה, "לא יוציא", הוא גזרת חכמים ולא דין תורה, שלא שנו "לא יוציא
עולמית", כמו באופן שנשתטה הוא, שמהתורה אינו יכול לגרש.^ב

גירושין בלא דעת האשה

לעיל נתבאר שמדין תורה האיש מגרש את האשה אף שלא מדעתה ובלבד שיש
לה דעת לשמור את גיטה.

**ורבי יוחנן בן נורי חולק על כך ואומר, שכשם שהקידושין הם מדעת האיש
והאשה, כך הגירושין הם מדעת האיש והאשה, ואין האיש מגרש את אשתו
שלא מדעתה.^ג**

**וחכמים השיבו לו שאין הדבר כן, הגירושין הם מדעת האיש בלבד, ולא מדעת
האשה. והביאו ראיה לדבריהם, מעדותו של רבי יוחנן בן גודגא, שהעיד על
החרשת שהשיאה אביה בקטנותה, וקיבל קידושיה, ובכך היו קידושיה**

^א ובירושלמי קאמר רבי ינאי משום גרירה, ופליג אטעמא דאמר דאינה יכולה לשמור גיטה,
אין זה תימה כל כך, כי יש סוגיות ומימרות הפוכות מהשי"ס שלנו. וי"מ דגרירה דקאמר
בירושלמי, היינו משלחה וחוזרת, ויכולה לשמור גיטה היינו שיש לה יד לשמור גיטה, והיינו
פלוגתא דאמוראי דהכא. ולפי זה, מאן דמפיק מושלחה אפילו יש לה אב אינה מתגרשת, דקאמר
יש לה אב למאן דאמר מפני גרירה אסור. ומיהו אין נראה פירוש זה, דעבר וגירש אמאי מותר
למאן דאמר מפני גרירה, כיון דהוי דאורייתא. ועוד עתים שוטה ועתים חלומה אמאי קאמר
דלמאן דאמר מפני גרירה אסור, כיון דקבלה גט כשהיא חלומה, הרי באותה שעה משלחה ואינה
חוזרת היא. והורה כן רבינו תם הלכה למעשה ... והכא דפריך ואלא דאין יודעת לשמור לא גיטה
ולא עצמה דבר תורה שוטה מתגרשת, והאמר דבי רבי ינאי ... הוה מצי לשנויי ביש לה אב, אלא
שזהו בכלל שינויא דמשני בידועת לשמור את גיטה ולא את עצמה. [תוס'].
^ב ואם תאמר, דהכא קאמר אביי גופיה עולמית לכדרי יצחק, ובפרק מי שחזו קאמר אביי
מתניתין נמי דיקא דחלוקין עליו חבריו על רבן שמעון בן גמליאל דאמר בפקח שנתחרש שיכול
לדבר מתוך הכתב דאין יכול לגרש, מדקתני עולמית, ודחי ליה רב פפא, דלמא עולמית לכדרי
יצחק, והכא קאמר ליה אביי גופיה. ואומר ר"י, דעולמית קאי אנתחרשה ואנשתטה, והתם דייק
דחלוקין עליו חבריו ממאי דקאמר עולמית אנתחרש, ורב פפא סבר דלמא לא אתיא כלל אלא
לכדרי יצחק. [תוס'].
^ג ואם תאמר לרבי יוחנן בן נורי, למה אינה מתגרשת, הלא אינה חוזרת כשמרמזים לה. ויש לומר
דמכל מקום בשעת נתינת הגט משלחה וחוזרת היא, ואינה מבינה עד שמוציאין אותה על כרחיה.
[תוס']

הרבים, חובה להפרישו. וכל שכן שאין לגרום לו לעשותם.

קידושין גמורים מהתורה, שהיא יוצא בגט אף בגדלותה, שפקע ממנה כח האב^א, הרי שבגירושין אין צריכים את דעת האשה.

כיבוי דליקה על ידי נוכרי

נתן לה גט ואמר לה קבלי שטר חוב זה

חכמים גזרו שלא לומר לנוכרי לעשות מלאכות בשבת עבור ישראל^ב, ולפיכך, אם נפלה דליקה אצל ישראל, אסור לו לומר לנוכרי לכבותה.

אמר רבא, מעדותו של רבי יוחנן בן גודגדא^ג, שלימד, שהאשה מתגרשת בלא דעתה, למדנו, שהכותב גט לאשתו, ומראה אותו לעדים, ואומר להם ראו גט זה שאני עומד לתת לאשתי, ונותנו לה בפניהם, ואינו מגלה לה שהוא גט, אלא אומר לה, קבלי שטר חוב זה, אף על פי שאינה יודעת שהוא גט, וסבורה שהוא שטר חוב, מאחר שקבלה אותו ממנו, הרי זו מגורשת.

ומכל מקום, אם עמד הנוכרי מעצמו, וכיבה את הדליקה, אין צריך למנוע ממנו מלעשות זאת, לומר לו אל תכבה, כי ישראל אינם מוזהרים על שבידת הנוכרים [שאינם עבדיהם], והנוכרי אינו עושה לצורך ישראל, אלא לצורך עצמו, שיודע שיקבל שכר.

ואף שהיה מקום לומר, מאחר שאמר לה שהוא שטר חוב, כוונתו לבטל את הגט, ואין זה גט, לימד רבא שאין הדבר כן, כי אם כוונתו לבטל את הגט, היה אומר זאת לעדים, ומאחר שלעדים אמר שהוא גט, ורק לה אמר שהוא שטר חוב, לא נתכוון לבטלו, ורק מחמת בושטו אמר לה כן^ד.

כיבוי דליקה על ידי קטן

לגרום לקטן לעשות איסורי תורה

שנינו במסכת שבת, שכשישראל קטן בא לכבות דליקה בשבת, אף על פי שהוא עצמו פטור מהמצוות, מונעים אותו מכך, מפני שאביו מוזהר על שבידתו.

רב יצחק בר ביסנא אבדו לו מפתחות בית המדרש ברשות הרבים בשבת. ובא לפני רבי פדת לשאול, מה יעשה.

לכאורה מדין זה יש ללמוד, שיש למנוע מהקטן מלעבור באיסורים, וכל שכן שאין לגרום לו לעבור עליהם, שלא כדברי רבי פדת.

ורבי יוחנן אמר לדחות ראייה זו, כי אפשר שלא נאמר דין זה אלא כשהקטן עושה לדעת אביו, שהוא צופה באביו, ורואה שנוח לו בכך, ואביו עומד עליו, שבאופן הזה הרי זה כאילו אביו מצווה אותו לכבות את הדליקה, ולכן הדבר אסור, אבל כשעושה מעצמו, אין צריך למנוע ממנו מלכבות.

בן חבר ההולך אצל עם הארץ

דף קי"ד

עמי הארץ חשודים הם על המעשרות, ואף שרובם מפרישים מעשרות, יש הרבה שאינם מפרישים, ולפיכך גזרו על תבואתם שתהא דמאי, ואין לאכול ממנה עד שיפרישו ממנה מעשרות בוודאי.

אמר לו רבי פדת, הולך תינוק ותינוקת שישחקו שם, ואם ימצאו את המפתחות, יביאו לך את המפתחות מעצמם, בלא שתאמר להם להביא.

ומכל מקום שנינו שבן חבר שרגיל ללכת אצל אבי אמו עם הארץ, אין חוששים לו שמה יאכילנו דברים שאינם מתוקנים, ואפילו מצאו אביו שיש בידו פירות שקיבל בבית אבי אמו עם הארץ, אין צריך ליטול ממנו.

ומתוך כך שהורה רבי פדת, שמותר לו להוליד לשם תינוק ותינוקת אף על פי שבכך גורם להם לטלטל מפתחות בשבת מרשות הרבים, [ויש בכך איסורי תורה, של העברה ארבע אמות ברשות הרבים, והכנסה מרשות הרבים לרשות היחיד], למדנו, שקטן העובר באיסורי תורה, כגון אוכל נבילות, אין בידו מצווים להפרישו^ה.

ולכאורה מכאן ראייה לדברי רבי פדת, שקטן העובר באיסורים, אין צריך למנוע ממנו מלעשות.

ואמרו להביא סיוע לדבריו, מברייתא, בה מבואר, שאסור לאדם לומר לתינוק להביא דבר מרשות הרבים בשבת, אבל אם עושה דברים אסורים מעצמו, כגון תולש וזורק, אין צריך למנועו.

ורבי יוחנן אמר לדחות ראייה זו, כי אפשר שלא אמרו כן אלא בדמאי, שהקלו בו הרבה^ו, אבל אם היה ביד התינוק תבואת טבל ודאי, היה מחויב למנועו מלאכול. [=רבי יוחנן ספוקי מספקא ליה, קאי הכא מדחי, קאי הכא מדחיא].

ודחה זאת אביו ואמר, שאפשר שמה שלא חייבו להפרישו מהאיסור, אין זה אלא באיסורים מדברי חכמים, כגון לתלוש מעציץ שאינו נקוב, ולזרוק דבר בכרמלית, אבל כשעובר באיסורי תורה, כגון תולש מהקרקע, או זורק ברשות

^א יש גורסים במשנה, עדות נוספת שהעיד, על קטנה בת ישראל שאוכלת בתרומה. ואין צריך לגרום לו כן, שהרי לא הביאו העדות אלא ראייה לדבריהם, וקטנה למה יזכירו כאן. [תוס'].

^ב הוה מצי למימר מדרבנן, דאמרי חרשת יוצאה בגט, אלא ניחא ליה למינקט רבי יוחנן, שחכמים מביאין ראייה מדבריו, ועוד משום דכל עדות הלכה היא. [תוס'].

^ג והקשה ר"י, דהא היכא דאמר לה כנסי שטר זה לא שמעינן מדרבי יוחנן בן גודגדא, אלא מסברא, דאם איתא דבטליה כו', ולא שמעינן מדבריו אלא דלא בעינן דעתה ... ויש לומר, דאמילתיה דרבא פריך פשיטא, ולמה ליה לרבא למימר כלל, ומשני דרבא השמיענו בכנסי שטר חוב. [תוס'].

^ד ונראה דמיירי בקטן שלא הגיע לחינוך, דבהגיע לחינוך, כיון שחייב לחנכו, כל שכן דצריך להפרישו שלא יעשה עבירה. [תוס' במסכת שבת].

^ה אפילו באיסור דרבנן, אמירה לנכרי שבות ... [תוס'].

^ו הוה מצי למימר, דאפילו לא הקילו בדמאי, כיון דאינו אלא מדרבנן, שאני, כדקאמר לעיל, אלא משום דהאי שינויא משני בכמה דוכתי. אינו כיון שיש לחוש לספק טבל דהוי דאורייתא, החמירו, אי לאו טעמא דבדמאי הקילו. [תוס'].

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון 17
מסכת יבמות קי"ב-קי"ד
ב' שבט - ד' שבט

בן כהן חבר ההולך אצל כהן עם הארץ

תרומה טמאה אסורה באכילה מהתורה, שנאמר בענין פסולי המוקדשים שניפדו, "בְּשִׁעְרֵיךָ תֹאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר יִחְדּוּ כְּצָבִי וְכְאֵלֶי", לומר, דווקא הם נאכלים טמא וטהור יחדיו, אף על פי שהטהור אוכל מאכל טמא, אבל תרומה אינה נאכלת כשהיא טמאה.

ומכל מקום שנינו, שכן כהן חבר שרגיל ללכת אצל אבי אמו כהן עם הארץ, אין חוששים לו שמא יאכילנו תרומה טמאה, ואפילו מצאו אביו שיש בידו פירות שקיבל בבית אבי אמו כהן עם הארץ, אין צריך ליטול ממנו.

ולכאורה מכאן ראיה לדברי רבי פדת, שקטן העובר אף באיסורי תורה, של אכילת תרומה טמאה, אין צריך למנוע ממנו מלעשות.

ואמרו לדחות ראיה זו, כי אפשר שלא נאמר הדין זה אלא בתרומה דרבנן כגון תרומת פירות. אבל אם היתה בידו תרומה דאורייתא, כתרומת דגן תירוש ויצהר, היה מחויב למנועו מלאכול.

לינק מבהמה טמאה בשבת

יונק תינוק חלב מנוכרית, ומבהמה טמאה, [אף שחלבה אסור לגדול מהתורה, כמבואר במסכת בכורות, מריבוי "גמלי" "גמלי"], ואין מונעים אותו, אף על פי שדברים אלו משוקצים הם. אבל אסור להאכיל אותו בידיים דברים אסורים, כנבלות וטרפות שקצים ורמשים. ומכולם יונק מהם ואפילו בשבת. ובגדול אסור.

ולכאורה מכאן ראיה לדברי רבי פדת, שקטן העובר מעצמו באיסורי תורה, אין צריך למנועו מכך. [מתוך פירוש רש"י משמע, שהראיה היא ממה שאמרו שמתר לו ליונק אפילו בשבת, אף שיש בכך איסור מפרק].

ודחו זאת ואמרו, שאפשר שלא נאמר הדין הזה אלא במקום חשש סכנה, שאם לא יינק, ימות בצמא, וסתם תינוק מסוכן הוא אם לא יינק חלב, ולכן מניחים אותו ליונק [בשבת], אבל גדול, מן הסתם אינו מסוכן, ולכן לא יינק [בשבת], עד שיאמדו אותו שהוא בסכנה.

לינק מבהמה טהורה בשבת וביום טוב

אבא שאול אומר, נוהגים היינו, שיונקים מבהמה טהורה ביום טוב.

וביארנו, שאם היו צריכים ליונק מפני הסכנה, היה הדבר מותר אפילו בשבת, שכן פיקוח נפש דוחה גם את השבת.

והם לא היו צריכים ליונק מפני הסכנה, אלא מפני הצער בלבד. וזוהי יש חילוק בין שבת ליום טוב, כי חליבת הבהמה בידיים נחשבת כמפרק [תולדת דישא], ואסורה מהתורה בשבת וביום טוב. והיונק בפיו, הרי זה מפרק לאחר יד, כלומר בשינוי, והוא אסור בשבת ויום טוב מדברי חכמים^א. ובשבת שהיא

^א ואם תאמר, ואפילו לא היו כלאחר יד, נמי, דהא אין דישה אלא בגידולי קרקע ... וכי תימא ... בהמה חשיבא גידולי קרקע ... זה אין לומר, דנהי דחשיב בהמה גידולי קרקע, מכל מקום כיון

אזהרת גדולים על קטנים בשקצים

חמורה, שעונשה סקילה, אסרו חכמים דבר זה גם במקום צער^א, וביום טוב שהוא קל, שעונשו לאו, הקלו חכמים, והתירו הדבר במקום צער.

נאמר בענין איסור שקצים, "כל הולך על גחון וכל הולך על ארבע עד כל מרבה רגלים לכל השרץ השרץ על הארץ לא תאכלום כי שקץ הם" (ויקרא י"א מ"ב), ומתוך שנאמרו אזהרות הרבה בענין, למדו חכמים בברייתא, שבא הכתוב הזה, להזהיר הגדולים על הקטנים.

ולכאורה מכאן ראיה, שקטן הבא לאכול דבר איסור, יש למנועו, שלא כדברי רבי פדת.

ודחו ואמרו, שמא בא הכתוב ללמד שאסור לתת לקטנים שקצים בידיים, אבל אין חובה למנוע מהם כשאוכלים אותם מעצמם.

אזהרת גדולים על קטנים בדם

נאמר בענין איסור דם, "על פן אמרתי לבי ישראֵל כל נפש מכם לא תאכל דם והגר הגֵר בתוכם לא יאכל דם" (ויקרא י"ז ב'), ומתוך שנאמרו אזהרות הרבה בענין, למדו חכמים בברייתא, שבא הכתוב הזה, להזהיר הגדולים על הקטנים.

ולכאורה מכאן ראיה, שקטן הבא לאכול דבר איסור, יש למנועו, שלא כדברי רבי פדת.

ודחו ואמרו, שמא בא הכתוב ללמד שאסור לתת לקטנים דם בידיים, אבל אין חובה למנוע מהם כשאוכלים אותו מעצמם.

אזהרת גדולים על קטנים באיסור טומאת כהנים

נאמר בענין איסור טומאת כהנים, "ויאמר ה' אל משה אֶל הפִּהֵיִים גְּנִי אֶהְרֹן וְאֶמְרָתְךָ אֶלֶּהֶם לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא בְּעֵמִיו" (ויקרא כ"א א'), ומתוך שנאמרו בכתוב שתי אמירות, למדו חכמים בברייתא, שבא הכתוב הזה, להזהיר הגדולים על הקטנים שלא יטמאו.

ולכאורה מכאן ראיה, שקטן הבא לעשות איסור, יש למנועו, שלא כדברי רבי פדת.

ודחו ואמרו, שמא בא הכתוב ללמד שאסור לטמא את קטנים בידיים, אבל אין

דגמרינן מסמננין, בעינן ממש שיהא גדל מן הקרקע כמו סמננין ... ויש לומר, דאיצטריך טעמא דהכא דמפרק כלאחר יד הוא, משום רבי יהודה, דסבר יש דישה שלא בגידולי קרקע, דמחייב בפוצע חלוון נמי משום דש. ורבינו תם מפרש, דמפרק חייב משום ממחק, שמחליק העור, ומאבות מלאכות הוא. וקשה לר"י ... [תוס'].

^א קשה דאמרינן בפרק אף על פי, גונח יונק חלב בשבת, קסבר מפרק כלאחר יד הוא, ומשום צערא לא גזור רבנן, והכא אסר ליה בשבת. וליכא למימר דהתם במסוכן, דאם כן אפילו מלאכה גמורה ואינו כלאחר יד שרי. (א) ואמר רבינו תם, דהתם מחמת חולי, והכא מחמת רעב קרי שפיר צער ... (ב) ור"י תירץ, דהך דהכא פליגא ... (ג) ואיכא דמפרש, דהכא בצער של בהמה איירי, שמתקשה לה רוב חלב בדדיה ... [תוס'].

חובה למנוע מהם מלהיטמא כשנטמאים מעצמם.

נצרכו שלושה כתובים להזהיר גדולים על קטנים

נתבאר, שבשלושה מקומות הזהירה תורה גדולים על הקטנים. (א) לענין איסור שקצים. (ב) לענין איסור דם. (ג) לענין איסור טומאת כהנים.

וביארנו, שהיה צורך לכתוב דין זה בכל שלושת המקומות הללו, כי אם לא היה כתוב בשלושתם, היינו אומרים, שבאותו מקום שלא נכתב, מאחר שהוא קל משני המקומות האחרים, לא הוזהרו בו גדולים על הקטנים.

אם היתה האזהרה הזו כתובה בשקצים בלבד, היה מקום לומר, דווקא בהם הזהירה תורה גדולים על קטנים, שהם איסור חמור, שהם אסורים לכל, ואיסורם אף בשיעור קטן כעדשה^א. אבל איסור טומאת כהנים שאינו שווה בכל, וכן איסור דם ששיעורו רק ברביעית, לא הוזהרו בהם גדולים על קטנים.

ואם היתה האזהרה הזו כתובה בדם בלבד, היה מקום לומר, דווקא בו הזהירה תורה גדולים על קטנים, שהוא איסור חמור, הנוהג בכל, ועונשו כרת. אבל איסור טומאת כהנים שאינו שווה בכל ואיסור שקצים, שאין בו עונש כרת, לא הוזהרו בהם גדולים על קטנים.

ואם היתה האזהרה הזו כתובה בטומאת כהנים בלבד, היה מקום לומר, דווקא בו הזהירה תורה גדולים על קטנים, שכן הוא ממצוות הכהנים, ולכהנים רבתה תורה מצוות הרבה, וכמו כן רבתה בהם אזהרת גדולים על הקטנים. אבל איסור שקצים ואיסור דם שאינם איסורי כהנים, לא הוזהרו בהם גדולים על קטנים.

להלן יבואו כל דיני המשנה שעדיין לא נתבארו בפרק זה, בענין נישואי חרשים ופקחים, ומשלושה מהדינים הללו ניסו להקשות על דינו של רבי פדת, כפי שיתבאר בעזה"י.

שני אחים נשואים שתי נשים בנישואין מדברי חכמים

שני אחים חרשים נשואים שתי אחיות, מאחר ששניהם חרשים, שתי האחיות נשואות להם בנישואין מדברי חכמים, בין שהיו שתיהן חרשות, ובין שהיו שתיהן פקחות, ובין שהיתה אחת פקחת ואחת חרשת. ומאחר ששתיהן נשואות בשווה בנישואין מדברי חכמים, אם מת האחד, אשת המת נחשבת אצל אחיו אחות אשה, ופטורה מהחליצה ומהייבום.

וכן שתי אחיות חרשות נשואות לשני אחים, מאחר ששתיהן חרשות, שתיהן נשואות בנישואין מדברי חכמים, בין שהיו שני האחים פקחים, ובין שהיו שניהם חרשים, ובין שהיה אחד פקח ואחד חרש. ומאחר ששתיהן נשואות בשווה בנישואין מדברי חכמים, אם מת האחד, אשת המת נחשבת אצל אחיו אחות אשה, ופטורה מהחליצה ומהייבום.

^א כן פירש בקונטרס... ולא דק, דבהדיא אמר במעילה בפרק קדשי מזבח דשרצים לוקין עליהם בכזית, דאכילה כתיב בהו... אלא יש לפרש דאיסורן במשהו, דלוקה על נמלה משום דהוי בריה. וכן נראה לר"י. [תוס']

ואם לא היו שתי הנשים אחיות, אלא נוכריות, ומת אחד האחים, לא תחלוץ אשת המת לאחיו החי, כי היא או הוא חרשים, ואינם בני חליצה. אבל האח החי ייבם את אשת המת, ואם ירצה להוציאה, יוציא אותה אחרי כן בגט, שיבוא גט של חרשות שהוא ברמיזה ויפקיע נישואין וזיקת האח של חרשות שהם ברמיזה.

ודין זה כבר נתבאר גם לעיל בדף ק"י.

שני אחים חרש ופקח נשואים שתי אחיות פקחות

שני אחים, אחד חרש ואחד פקח, נשואים לשתי אחיות פקחות, אשת החרש נשואה לו מדברי חכמים בלבד, ואשת הפקח נשואה לו מהתורה.

מת חרש בעל הפקחת, דין פשוט הוא שאשתו פטורה מהייבום והחליצה, שהרי היא אסורה לייבם מדין אחות אשה, ואפילו היתה זיקתה מהתורה, וכל שכן עתה שזיקתה מדברי חכמים בלבד, שהרי לא היתה נשואה לבעלה אלא מדברי חכמים.

מת פקח בעל פקחת, אשת המת הפקח זקוקה לחרש החי מהתורה, כי היא אשת אחיו מהתורה, ואשת החרש עצמו אינה אשתו אלא מדברי חכמים. ומאחר שאחות אשתו זקוקה לו מהתורה, אשתו נאסרת לו מדין אחות זקוקה, ועליו להוציאה בגט, ואשת הפקח המת אסורה לעולם, כי מאחר שגירש את אחותה, נעשית אשת המת אחות גרושתו, ולא יוכל לייבמה, וגם לחלוץ לו לא תוכל, כי הוא חרש ואינו בר חליצה.

ואין לומר, למה עליו להוציא את אשתו, ומה בכך שהיא אחות זקוקתו, הלא הוא חרש שאינו בר עונשין, ולפי דעת רבי פדת אין אנו צריכים להפרישו מהאיסור. והסיבה שאין לומר כן, כי אף שהוא חרש, אשתו פקחת ובת עונשין, ואותה יש להפריש מהאיסור.

שני אחים פקחים נשואים שתי אחיות פקחת וחרשת

שני אחין פקחים נשואים לשתי אחיות, אחת חרשת ואחת פקחת, החרשת נשואה לבעלה מדברי חכמים בלבד, והפקחת נשואה לבעלה מהתורה.

מת פקח בעל החרשת, דין פשוט הוא שאשתו החרשת פטורה מהייבום והחליצה, שהרי היא אסורה לייבם מדין אחות אשה, ואפילו היתה זיקתה לו מהתורה, וכל שכן עתה שזיקתה מדברי חכמים בלבד, שהרי לא היתה נשואה לבעלה אלא מדברי חכמים.

מת פקח בעל פקחת, פקחת זו זקוקה לאחי בעלה מהתורה, כי היא אשת אחיו מהתורה, ואשת החי שהיא חרשת אינה אשתו אלא מדברי חכמים. ומאחר שהפקחת היא אחות אשתו של יבם, זקוקה לו מהתורה, אשתו החרשת נאסרת לו מדין אחות זקוקה, ועליו להוציאה בגט, ואשת המת שהיא פקחת, יש לה תקנה לצאת מזיקתה בחליצה, [אבל לייבמה לא יוכל כי מאחר שגירש את אחותה, נעשית אשת המת אחות גרושתו].

ואין לומר, למה עליו להוציא את אשתו, ומה בכך שהיא אחות זקוקתו, הלא

לקבלת העלון בדוא"ל בחינם:
bekitsur1@gmail.com

לע"נ מרת אלישבע שולביץ ע"ה
בת הר"ר יעקב אליהו ושרה שיבלחט"א

גיליון 17
מסכת יבמות ק"ב-ק"ד
ב' שבט - ד' שבט

היא חרשת שאינה בת עונשין, ולפי דעת רבי פדת אין אנו צריכים להפרישה מהאיסור. והסיבה שאין לומר כן, כי אף אם היא חרשת, הוא פקח ובר עונשין, ואותו יש להפריש מהאיסור.

שני אחים פקח וחרש נשואין שתי אחיות פקחת וחרשת

שני אחים, אחד פקח ואחד חרש, נשואים שתי אחיות, אחת פקחת ואחת חרשת. הפקחת נשואה לפקח, ויש כאן נישואין של תורה, והחרשת נשואה לחרש, ויש כאן נישואין מדברי חכמים.

מת החרש בעל החרשת, ונפלה אשתו החרשת לפני אחיו הפקח לייבום, דין פשוט הוא שהיא פטורה מהייבום והחליצה, שהרי היא אסורה לייבום מדין אחות אשה, ואפילו היתה זיקתה לו מהתורה, וכל שכן עתה שזיקתה מדברי חכמים בלבד, שהרי לא היתה נשואה לבעלה אלא מדברי חכמים.

מת הפקח בעל הפקחת, ונפלה אשתו הפקחת לפני אחיו החרש לייבום, מאחר שהפקחת היתה נשואה לאחיו הפקח מהתורה, כשמת אחיו נעשית זקוקה לו מהתורה, ובכך אשתו החרשת נאסרת עליו, כי אף שמדברי חכמים אשתו החרשת היא אשתו, מדין תורה אינה אשתו אלא אחות זקוקתו הפקחת, ולפיכך מאחר שאשתו נאסרת לו, הוא מוציא את אשתו בגט. ומעתה הפקחת הזקוקה לו אסורה לעולם, שכן מאחר שגירש את אשתו החרשת, אחותה הפקחת נעשית אחות גרושתו, ואחות גרושתו אסורה לו, ואינו יכול לייבמה, וגם לחלוץ לו אינה יכולה, כי הוא חרש ואינו בר חליצה.

והקשה רבא, למה עליו להוציא את אשתו, ומה בכך שהיא אחות זקוקתו, הלא הוא והיא חרשים שאינם בני עונשים, ולפי דעת רבי פדת, אין אנו צריכים להפרישם מהאיסור.

ותירץ רב שמעיה, שהסיבה לכך שאין אנו מניחים אותה תחתיו, גזרה משום התרת יבמה לשוק, שאם יראו את אשתו תחתיו, אף על פי שאחותה זקוקה לו, עלולים לטעות ולומר, שלא מחמת היותם חרשים אנו מניחים אותם באיסור אחות זקוקה, אלא משום שקידושין שלהם קידושין גמורים, ואינה אחות זקוקה כלל, כי מאחר שקידושיה קידושין גמורים, אחותה נפטרה מהייבום והחליצה כדין אחות אשה, ויטעו להתיר את אחותה לכל אדם.

ועיקר דין זה כבר נתבאר גם לעיל בדף ק"י.

שני אחים חרש ופקח נשואים שתי פקחות נכריות

שני אחים, אחד חרש ואחד פקח, נשואים לשתי נכריות פקחות, אשת החרש נשואה לו מדברי חכמים בלבד, ואשת הפקח נשואה לו מהתורה.

מת חרש בעל פקחת, אשת החרש זקוקה לאחיו הפקח מדברי חכמים, ומאחר שהיא והייבום פקחים, ראויה גם לייבום וגם לחליצה, ולפיכך או חלוץ או מייבם.

מת פקח בעל פקחת, אשת הפקח שהיתה נשואה לו מהתורה, זקוקה לאחיו החרש מהתורה, ומאחר שהוא חרש אינו בר חליצה, ולכן הוא מייבמה, ולאחר מכן היא אשתו ואינו יכול להוציאה לעולם, כי כניסתה אליו מחמת זיקת נישואיה לאחיו הפקח, שהיו נישואין של תורה, וחרש אינו מגרש מהתורה.

שני אחים פקחים נשואים שתי נוכריות פקחת וחרשת

שני אחים פקחים, נשואים שתי נשים, אחת פקחת ואחת חרשת. הפקחת נישואיה לפקח של תורה, והחרשת נישואיה לפקח מדברי חכמים.

מת הפקח בעל החרשת, ונפלה אשתו החרשת לפני אחיו הפקח לייבום, אינה חולצת לו, כי אינה בת חליצה, משום שאינה יכולה לקרוא, ולכן מייבם אותה, ואם רוצה להוציאה אחר הייבום, מוציאה בגט.

מת הפקח בעל הפקחת, ונפלה אשתו הפקחת לפני אחיו הפקח לייבום, חולצת לו או מתייבמת.

ודין זה כבר נתבאר לעיל בדף ק"י.

שני אחים פקח וחרש נשואים שתי נוכריות פקחת וחרשת

שני אחים, אחד פקח ואחד חרש, נשואים שתי נשים נוכריות, אחת פקחת ואחת חרשת. הפקחת נשואה לפקח, ויש כאן נישואין של תורה, והחרשת נשואה לחרש, ויש כאן נישואין מדברי חכמים.

מת החרש בעל החרשת, ונפלה אשתו החרשת לפני אחיו הפקח לייבום, אינה חולצת לו, כי אינה בת חליצה, משום שאינה יכולה לקרוא, ולכן מייבם אותה, ואם רוצה להוציאה אחר הייבום, מוציאה בגט.

מת הפקח בעל הפקחת, ונפלה אשתו הפקחת לפני החרש לייבום, אינה חולצת לו, כי הוא חרש, ואינו ראוי לחליצה, ולכן הוא מייבם אותה, ואינו יכול להוציאה לעולם, כי הוא חרש, וגט של חרש אינו מפקיע קידושי אחיו הפקח, שמחמתם הוזקקה לו לייבום.

ודין זה כבר נתבאר לעיל בדף ק"י.

סליק פרק חרש